جهانی شدن و اقتصاد خانواده اسلامی

سمانه داوودی*

چکیده

جهانی شدن که گسترش و تعمیق پیوندها بدون در نظر داشتن مرزها ست بر تمامی ابعاد زندگی انسان تأثیر نهاده است، تأثیر جهانی شدن بر اقتصاد بسیار به چشم می‌خورد. همه خانواده‌ها با موضوع اقتصاد درگیرند و جهانی شدن (بی‌مرزی) بر اقتصاد خانواده نیز تأثیر بسزایی داشته است.

همه دست‌یافته‌های بشری در زندگی انسان پیامدهای مثبت و منفی دارند که جهانی شدن از این قانون مستثنی نمی‌باشد. با فرض اینکه جهانی شدن از پیشرفت انسان در زندگی مدرن و تکنولوژی سرچشمه می‌گیرد حتماً پیامدهای مثبت و منفی بر اقتصاد خانوده دارد. که به روش کتابخانه‌ای به آن می‌پردازیم.

عوامل جهانی شدن اقتصاد عبارتند از: پیشرفت‌های تکنولوژیک، آزادسازی تجاری، تحولات نهادی شرکت‌ها، توافق ایدئولوژیک جهانی.

جهانی شدن آثار خوب و بد بر اقتصاد دربرداشته است: رشد سرمایه‌گذاری، تأثیر بر تکنولوژی جدید، رشد تجارت، رقابت، صرفه‌های مقیاس، منافع سودمند تجارت، عقلانی ساختن، نابرابری کشورها، منازعات کشورها، بی‌ثباتی منطقه‌ای یا جهانی، بیگانه هراسی.

جهانی شدن پیامدهایی مثبت و منفی بر اقتصاد خانواده اسلامی دارد که به این شرح است:

پیامدهایی مثبت جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی: کارآمد شدن همه افراد خانوده، بهتر شدن وضع اقتصادی خانواده، رفع نیازهای خانواده، دادن وجوهات شرعی، کمک به دیگران و انفاق

پیامدهای منفی جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی: اشتغال بی‌اندازه زنان، اسراف و تبذیر، تجمّل‌گرایی، کسب‌های حرام (دزدی، رباخواری، کلاهبرداری، احتکار، رشوه)، نپرداختن وجوهات شرعی و مالیات

واژگان کلیدی

جهانی شدن، اقتصاد، خانواده اسلامی، اقتصاد خانواده.

---

*. کارشناسی‌ارشد علوم قرآن و حدیث جامعه‌المصطفی ﷺ العالمیه، Samanehd17@yahoo.com

مقدمه

با پیشرفت در علوم مختلف و تکنولوژی در زندگی بشری، انسان را به سوی جهانی شدن سوق می‌دهد. و این تحول در همه ابعاد جوامع بشری آثاری دارد در این راستا خانواده به عنوان اساسی‌ترین و کوچک‌ترین واحد سازنده اجتماع، نقش زیادی در پیشرفت جوامع ایفا می‌کند و جهانی شدن بر اقتصاد خانواده پیامدهایی دارد که این پیامدها بر جوامع نیز اعمال می‌شود.

در این راستا بر آنیم که در این مقاله به پیامدهای مثبت و منفی جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی چیست بپردازیم.

۱) مفهوم شناسی

جهانی شدن

فرآیند افزایش ارتباط ها بین جوامع است، به شکلی که حوادث و رویدادهای یک گوشه از جهان به شکل فزاینده‌ای بر کل جهان اثر می‌گذارد و همچنین جهانی شدن به گسترش و تعمیق پیوندها و وابستگی‌های متقابل در سطح جهان گفته می‌شود. (فرجی،۱۳۹۱: ۲۵۸).

اقتصاد

لغوی اقتصاد: میانه راه رفتن، میانجی نگاه داشتن، میانه‌روی در هر کاری، قصد، علم اقتصاد؛ عبارت است از علم به مجموع وسایلی که برای رفع نیازمندی‌های مادّی بشر از آن استفاده می‌شود. (دهخدا، ۱۳۷۷: ج۲، ۳۱۱۴) واژه اقتصاد (Economy) است که از نظر ریشه لغوی از دو کلمه ایکو (Oikos) یعنی خانه و نومو (Nomos) یعنی قانون گرفته شده است پس اکونومی یعنی اداره امور اموال یا تدبیر منزل. (کشوری، ۱۳۹۲: ۱۴).

اقتصاد خانواده

چگونگی سازماندهی و مدیریت منابع خانواده را گویند. (کشوری،۱۳۹۲: ۱۶). در هر خانواده فرد یا افرادی درآمد مالی دارند که منابع اقتصادی خانواده محسوب می‌شود و اینکه چگونه این منابع تهیه و مصرف شود را اقتصاد خانواده نامند.

۲) معیارهای پایه‌ای اقتصاد خانواده

اصولی که با رعایت این اصول هر خانواده می‌تواند در جایگاهی که است بهترین خانواده باشد و درآمد و هزینه آن‌ها با هم سازگار و حتی می‌توانند درآمد بیشتری داشته باشد تا پس‌انداز کنند. و این امر باعث آرامش خاطر همه افراد خانواده می‌شود تا به اهداف زندگی خود برسند نه اینکه مدام ذهن آن‌ها درگیر کم آمدن درآمد از هزینه‌ها باشند.

۱) مصارف خانواده: خانواده مجموعه‌ای از کالاها را به نسبت‌های متفاوت استفاده می‌کند. فرقی نمی‌کند که خانواده دارا باشد یا نادار درآمد خانواده‌ها صرف خرید تعدادی کالا می‌شود این کالاها برای انواع نیازهای روزمره افراد است.

۲) نیازها و امکانات: مصرف بیشتر از یک کالا برای یک خانواده بر مصرف کمتر ترجیح دارد. نیاز افراد بیش از امکانات آنان می‌باشد وگرنه از کالاها و خدمات بهتر و بیشتری استفاده می‌کردند. بهترین انتخاب با توجه به درآمد خانواده‌های مختلف، متفاوت است.

۳) میانه‌روی مصرف: در استفاده از هر کالایی، رعایت اعتدال مهّم است. از یک کالا تا جایی می‌توان مصرف کرد که برای فرد لذّت ایجاد کند این شامل همهٔ کالاهای اقتصادی و غیراقتصادی می‌شود پس در انتخاب بین خواسته‌ها، توجه به حفظ اعتدال مهّم است.

۴) تعدیل درآمد و هزینه: خانواده اقتصاددان هنگام بالا بودن قیمت سعی در یافتن جایگزین مناسب برای کالای مورد نظر می‌کند، تا بتواند با هزینه کمتر به هدف خود دست یابد.(افشاری،۱۳۸۰: ۱۳ـ۱۹) هر خانواده با توجه به درآمد و هزینه خود می‌تواند مایحتاج خود را تأمین نماید. و هنگامیکه دخل و خرجش با هم نمی‌سازد راهکارهایی مثل جایگزینی کالاها را عملی می‌نماید.

۳) کار و فعالیت خانواده

جهانی شدن در اقتصاد جوامع بویژه خانواده موجب می‌شود که همه افراد خانواده به کار وتلاش بگروند تا نیازهای خود را تأمین نمایند. آنان از محل اجرت کار، از محل سود پس انداز، اوراق بهادار و سرمایه گذاری درآمد کسب می‌کنند. امّا کار از بین همهٔ منابع درآمد جایگاه ویژه‌ای دارد. با انجام کار و منابع انسانی سایر منابع تولید مورد استفاده قرار می‌گیرند. هرچند ابزار، و ماشین آلات و تکنولوژی پیشرفته تا حدّ زیادی جایگزین انسان می‌شود امّا آن‌ها نیز محصول تلاش و ابتکار نیروی کار در گذشته هستند.

در اسلام به کار خیلی تأکید شده است. مانند این روایت:

منشأ اصلی استحقاق درآمد در اسلام، کار اقتصادی است چراکه استحقاق درآمد براساس مالکیت یکی از عوامل تولید کار، منابع طبیعی، سرمایه و تکنولوژی است. کار اقتصادی شامل کار فعلی و مستقیم، کار گذشته و ذخیره شده در مادّه اوّلیه، ابزار یا سرمایه فیزیکی و نقدی است. مبانی کالا یا خدمات عرضه شده هم، کار انجام شده یا هزینه است. در صورت مالکیت عوامل، منشأ درآمد و ارزش افزوده می‌شود که رابطه مالکیت با جریان تولید کالا و خدمات سود و ضرر ناشی از تولید حفظ شده باشد.(فرزانه،۱۳۹۰: ۱۴۸).

٤) عوامل جهانی شدن اقتصاد

الف. پیشرفت‌های تکنولوژیک

پیشرفت‌های تکنولوژیک که موجب کاهش زیاد هزینه‌های حمل و نقل و ارتباط‌ها و هزینه‌های پرداخت، انباشت یا بازیافت اطلاعات شده است. خرید و فروش‌های اینترنتی، حسابداری‌های نرم‌افزاری که از نمونه‌های بارز در این زمینه می‌باشد.

ب. آزادسازی تجاری

آزادسازی تجارت و اشکال آن، که باعث کاهش حمایت‌های تجاری و بارزتر شدن نظام تجاری جهانی شده است. ابعاد دیگر جهانی شدن باعث افزایش جابه جایی سرمایه و سایر عوامل تولید شده است.

ج. تحولات نهادی

تحولات نهادی، شرکت‌هایی که روی بازار محلی تکیه می‌کردند. اکنون دامنه فعالیت خود را از نظر بازار و تسهیلات تولید به سطح ملی، چند ملیتی و بین‌المللی یا حتی جهانی گسترش داده‌اند. این تحولات ساختار صنعتی باعث افزایش قدرت، عواید بهره‌وری شرکت-هایی شده است که می‌توانند موّاد، تسهیلات تولیدی و بازارهای مورد نیاز خود را در کشورهای زیادی یافته و به سرعت خود را با شرایط تحول بازار سازگار نمایند. تقریباً یک‌سوم تجارت بین‌المللی در در شرکت‌های چند ملیتی و بین‌المللی صورت می‌گیرد.

د. توافق ایدئولوژیک جهانی

ظهور یک توافق ایدئولوژیک جهانی درباره ارزش اقتصاد بازار و نظام تجارت آزاد بوده است. این فرآیند با تحولات سیاسی و اقتصادی شروع شد. و با نوعی همگرایی ایدئولوژیک منجر شد و شکاف قبلی بین نظام‌های اقتصادی بازارگرای غرب و نظام‌های اقتصادی سوسیالیستی شرق جای خود را به یک گرایش تقریباً جهانی به سود نظام بازار داد. این توافق فکری درباره ارزش اقتصاد بازار باعث پیدایش جهانی شده است که دیگر به دو دسته نظام‌های اقتصادی بازارگرا و سوسیالیستی تقسیم نشده است.(گروهی از نویسندگان، ۱۳۸۴: ۸۱ و۸۲).

۵) آثار مفید جهانی شدن بر اقتصاد

الف) رشد سرمایه گذاری

رشد زیاد سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در حدّی بیشتر از رشد جهانی سرمایه‌گذاری است. این نوع سرمایه‌گذاری نقش اساسی در انتقال تکنولوژی، بازسازی صنعتی و تشکیل شرکت-های جهانی ایفا می‌کند و همه این‌ها آثار مهمّی در سطح ملی دربردارند.

ب) تأثیر بر تکنولوژی جدید

جهانی شدن و رقابت در پیشرفت بیشتر تکنولوژی و انتشار آن در داخل کشورها به وسیله سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کمک کرده است.

ج) رشد تجارت

رشد تجارت خدمات مانند انواع مختلف خدمات مالی، حقوقی، اداری و اطلاعاتی است که به بخش عمده تجارت بین‌المللی تبدیل شده است.

د) رقابت

رقابت بسیار که باعث افزایش تولید یا کارآیی می‌شود. رقابت و گسترش بازارها می‌تواند به تخصصی شدن امور و تقسیم کارها و تولید بیانجامد.

هـ) صرفه‌های مقیاس

صرفه‌های مقیاس که به کاهش هزینه‌ها و قیمت‌ها و تداوم رشد اقتصادی کمک کند.

و) منافع تجارت

منافعی که تجارت سودمند برای هر دو طرف دارد و این طرف‌ها می‌توانند افراد، شرکت‌ها، کشورها، قاره‌ها و... باشند.

ز) عقلانی ساختن

جهانی شدن با عقلانی ساختن تولید در مقیاس جهانی و با گسترش تکنولوژی و فشارهای رقابت موجد نوآوری مداوم در سطح جهانی باعث افزایش بهره‌وری می‌گردد.(گروهی از نویسندگان،۱۳۸۴: ۸۴ و ۸۵).

٦) آثار مضر جهانی شدن بر اقتصاد

الف) نابرابری کشورها

جهانی شدن باعث می‌شود که کشورهای ثروتمند بیشتر ثروت‌اندوزی کنند و کشورهای فقیر به قهقرای فقر خود فرو روند. این روند به نابرابری شدید درآمدها در سطح جهانی انجامیده است و همچنان نیز ادامه دارد چون کشورهای ثروتمند در حال رقابت شدید با هم هستند و هر کدام می‌خواهد که گوی سبقت را از دیگری برباید چون اساساً در این دنیا از نظر مادّی هرکس ثروت بیشتری دارد حاکم وفرمانروای دیگران خواهد بود.

ب) منازعات کشورها

نابرابری کشورها موجب بروز نارضایتی و احتمالاً به منازعات بین‌المللی می‌انجامد، چراکه کشورها می‌کوشند تا به گروه کشورهای ثروتمند بپیوندند و کشورهای فقیر برای سهم خود از تولید جهانی به مبارزه با کشورهای ثروتمند خواهند پرداخت. (گروهی از نویسندگان، ۱۳۸۴: ۸۶) درحالی‌که شاهد هستیم که این مبارزه‌ها به سرانجام نمی‌رسد.

ج) بی‌ثباتی منطقه‌ای یا جهانی

این ضرر در اثر وابستگی متقابل کشورها در سطح جهانی می‌باشد. نوسان‌ها و بحران‌های اقتصادی محلی در یک کشور ممکن است آثار منطقه‌ای یا حتی جهانی در پی داشته باشد. بروز یک رکود یا بحران جهانی می‌تواند باعث بروز گرایشی به سوی قطع وابستگی ناشی از جهانی شدن در بین کشورهای متحد شود. که اثر این ضرر حتی ممکن است تبدیل به جنگ جهانی شود.

د) بیگانه هراسی

جهانی شدن، از طرفی موجب بروز تصور عاجزانه گرفتار نیروهای جهانی شدن در بین رهبران ملی می‌شود و از طرف دیگر باعث بروز نوعی نارضایتی در عموم مردم می‌شود که این‌ها موجب بروز بیگانه هراسی و ملی‌گرایی افراطی همراه گرایش به سوی حمایت‌گرایی و رشد جنبش‌های سیاسی افراطی و در نهایت منازعات سیاسی بروز می‌کند.(گروهی از نویسندگان، ۱۳۸۴: ۸۷).

۷) جهانی شدن و پیامدهای آن بر اقتصاد خانواده

با توجه به جهانی شدن در تمام ابعاد و به ویژه جهانی شدن اقتصاد، اثرهای زیادی بر خانواده که جزء کوچک امّا اساسی جامعه است گذاشت در کشورهای اسلامی که فرهنگ آنان بسیار متفاوت با فرهنگ دیگر کشورهای جهان است آثار منفی آن بیشتر از آثار مثبتش نمود پیدا کرد. همانطور که در بالا بیان شد که جهانی شدن بر اقتصاد جهان و کشورها چه تأثیرهایی در پی داشته است ممکن است که برخی از این آثار بر خانواده هم مترتب شده باشد که هرکدام از این آثار از جهتی ممکن است مثبت و از جهتی دیگر منفی تلقی شود. در ذیل به برخی از این آثار مثبت و منفی می‌پردازیم.

الف) پیامدهای مثبت جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی

۱) کارآمد شدن همه افراد خانوده

جهانی شدن باعث شد که علاوه بر مردان که متحمل درآمدهای سنگین خانواده بودند اکنون دیگر افراد خانواده با توجه به توانایی و استعداد و شرایط لازم هرکدام برای خود شغلی هرچند ناچیز (یا ممکن است که در سطح عالی هم باشد) برای خود به عمل آورد. واین موجب از بین رفتن رخوت افراد و بوجود آمدن نشاط وشادابی آن‌ها دارد البته اگر از حدّ معمول نگذرد. در این میان اسلام که به کار کردن برای همه تأکید کرده است این دستور اسلامی عملی می‌شود. و موجب مشاغل زنان و فرزندان خانواده می‌شود. (کاکیا، ۱۳۸۸: ۶۰).

در اسلام به کار و تلاش و فعالیت خیلی تأکید شده است. چنانکه در قرآن مجید آمده است: «اینکه انسان به جز کار و تلاشش سرمایه‌ای ندارد» (نجم:۳۹) و نیز در روایات بسیار تأکید شده و نمونه‌های بسیار عملی در آن‌ها به چشم می‌خورد.

پیامبرگرامی ﷺ: «کار مداوم و پیوسته اگرچه کم باشد امّا نزد خداوند دوست داشتنی است.» (السید المرتضی، ۱۳۲۵: ج۱، ۴۱).

أبا الحسن موسی ﷺ یقول: إن الله عزّ وجلّ یبغض العبد النوام الفارغ.

خداوند بنده پرخواب و بی‌کار را دوست ندارد. (الکلینی،۱۳۶۷: ج۵، ۸۴).

کار و تلاش اقتصادی نه تنها موجب خود کفایی افراد می‌شود بلکه احساس شخصیّت بی‌نیازی وکرامت به انسان‌ها می‌دهد.

۲) بهتر شدن وضع اقتصادی خانواده

در خانواده‌ای که افراد توانمند آن مشغول به کاری هستند حتماً وضع اقتصادی آن‌ها از خانواده‌ای که دچار کسالت وتن‌پروری می‌باشد بهتر خواهد بود. امّا اینکه فرزندان هم حتی کار کنند به تربیت آن‌ها بستگی دارد. اگر والدین فرزندان خود از همان کودکی آموزش کار و تلاش بدهند در آینده نه چندان دور خودشان و فرندانشان نتیجه این عمل را خواهند دید.

یکی از مهّم‌ترین پیامدهای جهانی شدن نیز بر اقتصاد خانوده همین است چون افراد سعی دارند که با هم رقابت کنند واین موجب پیشرفت آنان می‌شود و در نهایت وضع اقتصادی بهبود می‌یابد. جهانی شدن است که افراد را به کار وتلاش بیشتر وا می‌دارد که البته باید در راه صحیح آن قدم برداشت. مطلب خودم است.

۳) رفع نیازهای خانواده

هر انسانی در طبع انسانی‌اش و زنده بودنش نیازهایی دارد که نیازهای اساسی هر کس خوراک، پوشاک و مسکن او می‌باشد علاوه بر این‌ها و با توجه به پیشرفت زندگی انسان‌ها احساس نیازهای بیشتری در انسان به وجود آمد هر کس با جایگاهی که در خانواده یا اجتماع دارد نیاز به یک سری از امکانات برای رفع نیازهای خود دارد پس باید برای رفع نیازهای خود

حداقل و در سطح گسترده‌تر برای رفع نیازهای دیگر افراد خانواده و هم چنین در نهایت رفع نیاز دیگر افراد جامعه خود باید تلاش کند به ویژه تلاش اقتصادی وگرنه به خواسته‌هایش نمی‌رسد و دچار افسردگی می‌شود.

شهید مطهری نیازهای فرد را چنین بیان می‌نماید: بشر برای ادامه حیاتش نه تنها به خوراک، لباس، مسکن و تأمین غرایز خود نیاز دارد، برای برآوردن نیازهای فرهنگی، اجتماعی و معنوی از قبیل کسب آگاهی، استراحت و تفریح تشکیل خانواده کار وعبادت هم تلاش می‌کند. همینطور به عدالت خواهی و مشارکت سیاسی، حکومت و آنچه مربوط به شئون حکومت است نیاز دارد. (مطهری، ۱۳۷۸: ۱۲۵).

البته با توجه به گفته‌های شهید مطهری باید تلاش جدی و بیشتری در جهت بدست آوردن آرامش و برقراری زندگی بهتر برای خود و خانواده نماییم.

٤) حل مشکلات اقتصادی خانواده

وقتی در یک خانواده ضعیف و فقیر که با مشکلات اقتصادی دست و پنجه نرم می‌کنند در عصر جهانی شدن اگر بخواهند و بتوانند با کمک دیگر افراد جامعه خود را از این اوضاع نجات دهند باید همراه جهانی شدن در مسیر زندگی خود حرکت کنند چون در جهانی شدن ممکن است افرادی که توان بیشری دارند پیشرفت کنند امّا افراد ضعیف در حال خود باقی بمانند. وضع خانواده‌ها نمونه کوچکی از کشورها می‌باشد. پس رشد اقتصادی خانواده‌ها هم بستگی به رشد اقتصادی کشورها دارد و هم خود نیز عامل رشد اقتصادی کشور می‌باشد، پس باید کشورهای اسلامی در بهتر شدن اوضاع اقتصادی خود و ملیت خود بیاندیشند.خودم

٥) هنر پس انداز و سرمایه‌گذاری دارایی

در اسلام به پس انداز به اندازه لازم وسرمایه‌گذاری آن توصیه شده است البته نه تا جایی که به خساست و بخل تبدیل شود.

قال علی بن الحسین﵇ استثمار المال تمام المروة. (البروجردی، ۱۳۸۳: ج۱۷، ۱۰٤).

همچنانکه در این حدیث شریف آمده است که سرمایه‌گذاری جوانمردی است چون هم از اسراف پیشگیری می‌شود و علاوه بر استفاده شخصی از آن در آینده نیز می‌شود به دیگر افراد نیازمند را از آن بهره‌مند ساخت.

پس‌انداز به جای آنکه پس مانده خالص درآمد خانواده پس از انجام مصرف مطرح شود به جهاتی اهمیّت دارد:

۱) آمادگی در خرید کالاهای بادوام و هزینه‌های فوری و اضطراری، آینده‌نگری، احتیاط در مقابل شرایط اطمینان نداشتن و مخارج ناگهانی و غیرعادی، تدارک سطح زندگی بهتر در بلندمدت مانند خرید کالای بادوام از جمله تأمین مسکن اهمیّت پس‌انداز را می‌رساند.

۲) همچنین پس‌انداز با هدف سرمایه‌گذاری و تولید جهت رفع نیازهای جامعه، افزایش درآمد در آینده و... ذخیره ثروت برای خود و فرزندان صورت می‌گیرد.(فرزانه،۱۳۹۰: ۱۹۵).

٦) دادن وجوهات شرعی

وقتی که با جهانی شدن وضع اقتصادی خانواده‌ها رو به بهبودی نهاد در خانواده‌های اسلامی که مقید و پایند اجرای احکام شرعی اسلامی هستند وجوهات شرعی خود را مانند خمس، زکات اموال، زکات فطره، مالیات و... به موقع پرداخت می‌کنند. که این عمل هم در خانواده (تطهیر و تحصیل روزی حلال) و هم در جامعه (رفع مشکلات اقتصادی دیگران) نقشش به سزایی دارد.

چنانکه در قرآن‌کریم هم به این نکته بسیار توجه شده است که نماز و زکات را در چندین جا با هم همراه کرده است. «إِنَّما وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ الَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ راكِعُونَ» جز این نیست که ولی شما خداست و رسول او و آنان که ایمان آورده‌اند، همان ایمان آورندگانی که اقامه نماز و ادای زکات می‌کنند درحالی‌که در رکوع نمازند. (مائده:۵۵). «الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكاةَ وَ هُمْ بِالْآخِرَةِ

هُمْ یُوقِنُون» همان کسانی که نماز می‌گزارند و زکات می‌دهند و آنان، آری همانان به آخرت و سرای دیگر یقین دارند. (نمل:۳) و چندین آیه دیگر.

۷) کمک به دیگران و انفاق

اگر خانواده اسلامی بعد از تحصیل اوضاع خوب اقتصادی مال خود را پس‌انداز کنند نه اینکه در راه اسراف و تبذیر آن را هدر دهند می‌توانند از جان و دل به دیگران کمک مالی کند. این کمک مالی می‌تواند در عرصه‌های مختلف اجتماعی باشد مانند کمک به خیریه‌ها، مدارس، زندانی‌ها، توسع نشر کارهای فرهنگی، بهداشتی و سلامت (بیمارستان سازی) و... .

۸) وقف

یکی از راه‌هایی که اسلام برای جلب مال و هدفمندسازی آن را به مسلمانان توصیه می‌کند وقف است که آن را صدقه و بهره جاری حتی بعد زندگی و حیات انسان‌ها می‌داند. همچنانکه در قرآن و روایات به آن توجه شده است.

«مَّثَلُ الَّذِینَ یُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِی سَبِیلِ اللَّهِ کَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِی کلِّ سُنبُلَةٍ مِّاْئَةُ حَبَّةٍ وَ اللَّهُ یُضَاعِفُ لِمَن یَشَاءُ وَ اللَّهُ وَاسِعٌ عَلِیمٌ» (بقره:۲۶۱) حکایت آنان که اموال خویش را در راه خدا انفاق می‌کنند حکایت دانه‌ای است که هفت خوشه رویانیده که در هر خوشه صد دانه باشد، و خدا برای هرکه بخواهد، دو برابر هم می‌کند، که خدا وسعت بخش و دانا است.

یکی از اهداف اسلام این است که اختلافات غیر عادلانه‌ای که در اثر بی‌عدالتی‌های اجتماعی در میان طبقه غنی و ضعیف پیدا می‌شود از بین برود و سطح زندگی کسانی که نمی‌توانند نیازمندی‌های زندگیشان را بدون کمک دیگران رفع کنند بالا بیاید و حداقل لوازم زندگی را داشته باشند، اسلام برای رسیدن به این هدف برنامه وسیعی در نظر گرفته است ـ تحریم رباخواری بطور مطلق، و وجوب پرداخت مالیات‌های اسلامی از قبیل زکات و خمس و صدقات و مانند آن‌ها و تشویق به انفاق ـ وقف و قرض‌الحسنه و کمک‌های مختلف مالی

قسمتی از این برنامه را تشکیل می‌دهد، و از همه مهّم‌تر زنده کردن روح ایمان و برادری انسانی در میان مسلمانان است. (مکارم‌شیرازی، ۱۳۷۴: ج۲، ۳۱۶).

عن علی} أنه قال: الصدقة والحبس ذخیرتان فدعوهما لیومهما. (البروجردی، ۱۳۷۰: ج۱۹، ۹۸) امام علی﵇ می‌فرماید: صدقه و وقف دو ذخیره‌اند، آن‌ها را برای روز خودشان (قیامت) وا نهید.

عن جعفر بن محمد} أنه قال: تصدق رسول‌الله, بأموال جعلها وقفا وکان ینفق منها علی أضیافه وأوقفها علی فاطمة{ منها. (البروجردی: ۱۳۷۰: ج۱۹، ۹۹) امام صادق﵇: پیامبرخداﷺ اموالی را صدقه داد و آن‌ها را وقف نمود.

ب) پیامدهای منفی جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی

هر فرآیندی که در دنیا به وجود می‌آید هم جنبه مثبت دارد و هم جنبه منفی، که جهانی شدن هم از این ویژگی برخوردار است و نمی‌توان فقط به یک جنبه آن فقط مثبت یا فقط منفی در نظر داشت. در بالا به البته شاید پیامدهای منفی آن بیشتر از پیامدهای منفی آن باشد به ویژه در خانواده‌های اسلامی که بیشتر جوانب زندگی آن‌ها با غربیان متفاوت است. در ادامه بحث به پیامدهای منفی جهانی شدن بر اقتصاد خانواده می‌پردازیم.

۱. اشتغال بی‌اندازه زنان

مهّم‌ترین پیامد منفی فرآیند جهانی شدن بر اقتصاد خانواده اسلامی از نظر نگارنده می‌تواند فعالیت بی‌جا و اندازه زنانی باشد که هیچ نیازی به پول ندارند و فقط برای سرگرمی خود را به کاری مشغول می‌یازند که در پی آن ممکن است خانواده‌ای را که در آن پدر یا مادر سرپرست و خرج‌آور خانواده‌ای است را از کار بیکار کنند.

درحالی‌که اسلام اشتغال زن را هدف نمی‌داند بلکه آن را در خدمت خانواده و رفاه و آسایش آن می‌پذیرد. با پذیرش دیدگاه خانواده محور که هدف اصلی حفظ حریم خانواده و استحکام پایه‌های آن است، حضور زنان در اداره امور داخلی خانواده اوّلویت دارد و وظیفه اصلی زن تربیت نسل آینده‌ای معتقد و متعهد به اصول و ارزش‌های ملی و دینی است. لذا زنان باید در

مشاغلی متناسب با روحیات و وظایف خود مشغول به کار شوند. یعنی اگر اشتغال زنان در عرصه‌های تعلیم وتربیت و بهداشت (و کارهای هنری که متناسب با روحیه لطیف آنان است) باشد یا مشاغلی باشد که با خانواده معارض نباشد و شغل زن با وضعیت و مصلحت خانواده مناسب باشد مانعی برای اشتغال زنان (البته نیازمند به کار) وجود ندارد و اشتغال در خارج از خانه به عنوان شغل ثانوی و پس از فراغت از ایفای مسئولیت اوّلیه و نیز کارها و تولیدات خانگی برای زنان پیشنهاد می‌شود. (پورعبداله، ۱۳۹۱: ۱۲۳).

۲. اسراف و تبذیر

جهانی شدن در وجهه خوب آن بدست آوردن پول و ثروت است برای رفاه زندگی امّا انسان‌ها چون کمال‌گرا هستند دوست دارند که همه چیز را در سطح عالی آن داشته باشند یا اینکه حس بقا دارند و می‌خواهند که همه چیز (حال چه ضروری باشد یا نباشد) را برای خود داشته و تهیه نمایند که این خصلت آن‌ها باعث اسراف و تبذیر در مال می‌شود.

درحالی‌که خداوند در قرآن‌کریم اسراف و تبدیر را از محرمات شمرده است:

«لا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لایُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» اسراف مکنید که خدا مسرفان را دوست ندارد. (انعام:۱۴۱).

«کُلُوا وَ اشْرَبُوا وَ لاتُسْرِفُوا إِنَّهُ لایُحِبُّ الْمُسْرِفِینَ» بخورید و بیاشامید و اسراف مکنید زیرا او اسراف‌کنندگان را دوست ندارد.(اعراف:۳۱).

«وَ آتِ ذَا الْقُرْبی حَقَّهُ وَ الْمِسْکِینَ وَ ابْنَ السَّبِیلِ وَ لا تُبَذِّرْ تَبْذِیراً، إِنَّ الْمُبَذِّرِینَ کانُوا إِخْوانَ الشَّیاطِینِ، وَ کانَ الشَّیْطانُ لِرَبِّهِ کَفُوراً» حقّ خویشاوند و مسکین و راه مانده را بده، و اسراف و زیاده‌روی هم مکن. چه اسرافکاران برادران شیطانهایند، و شیطان کفران پروردگار خود کرد. (اسرا:۲۶و۲۷).

اسراف به معنای زیاده‌روی در مصرف از کالایی در جای خود (کمیت استفاده مربوط) امّا برعکس؛ تبذیر (کیفیت استفاده نامربوط) به معنای کیفت بد استفاده، مصرف نابه‌جا، نامشروع و اتلاف می‌باشد. تبذیر به معنی دورریختن، ولخرجی و عیاشی نیز هست. (فرزانه،۱۳۹۰: ۶۵).

۳. حرص ثروت‌اندوزی و بخل

در پی جهانی شدن و بهبود اقتصادی افراد و به طبع خانواده‌ها برخی افراد حس مال‌اندوزی در آن‌ها به وجود می‌آید. که سبب اندوختن بیش از حدّ مال و ثروت می‌شود و دیگر افراد میلی به خرج کردن آن ندارند و این از ترس و توکل نداشتن به رزاقیت خداوند متعال به وجود می‌آید که انسان‌ها دچار خست در خرج کردن می‌شوند. تا جایی که پدر خانواده حتی حاضر نیست که نفقه و خرج روزمره خانواده خود را بپردازد و این باعث دلخوردگی افراد خانه از او می‌شود درحالی‌که خانواده کانون مهرو محبت است او خود را از این محبت محروم می‌نماید. و این فرآیند افراد دیگر خانواده را که نیز دارای درآمد هستند را هم شامل شود.

درحالی‌که خداوند بخل را نیز از اخلاق مذموم شمرده و از آن نهی می‌نماید. و در روایات بسیاری چنین آمده است:

الإمام علی}: «البخیل خازن لورثته البخل یذل مصاحبه، ویعز مجانبه»؛ خسیس گنجینه برای وارثان است. بخل صاحبش را ذلیل و همراهش را عزیز می‌کند. (الریشهری، ۱۴۱۶: ج۱، ۲۳۲ ـ ۲۳۳).

«البخل بإخراج ما افترضه الله تعالی فی الأموال من أقبح البخل». خساست در آنچه خداوند واجب نموده است که خرج شود از زشت‌ترین خساست‌هاست. (اللیثی الواسطی، بی‌تا: ۲۰).

٤. تجمل گرایی

وقتی که افراد با جهانی شدن همراهی می‌کنند رشد اقتصادی خوبی دارند امّا برخی اوقات ممکن است که افراد در مصرف کردن دارای خود دچار اختلال شوند و این اختلال ممکن است به صورت اسراف یا تجمل‌گرایی بروز نماید که حس تجمل‌گرایی افرا از حس کمال‌جویی و همچنین از حس زیبایی‌خواهی یا چشم وهمچشمی‌های و فخرفروشی‌های آن‌ها ناشی می‌شود.

همچنین با جهانی شدن همه چیز رو به مدرن شدن و پیشرفت است در خانواده‌ای که جهانی شدن از ابعاد منفی آن بروز کرده باشد در زمینه تعویض وسایل به وسایل جدید که در

هرچند روز یکبار اتفاق بیافتد اقتصاد آن خانواده رو به رکود می‌نهد و یا باعث می‌شود که افراد درآمد و خرج خود را از راه‌های غیر معمول مثل کلاهبرداری و دزدی و... بدست آورند تا با خرج‌هایی که دارند سازگار شود.

۵. کسب‌های حرام

همانطور که در بالا اشاره شد اگر خانواده‌ای نتواند خود را با جهانی شدن وفق دهد خرج آن خانواده از درآمدش بیشتر شده و دچار بحران اقتصادی شدیدی می‌شود. و اگر افرادی باشند که متعهد و مقید نباشند مجبور خواهند شد که از راه‌های غیرشرعی کسب درآمد کنند. که به این شرح است:

الف) دزدی

برخی افراد وقتی به چیزی احساس نیاز می‌کنند و نمی‌توانند مبلغ آن را بپردازند به خود اجازه می‌دهند که در مال دیگران دخل و تصرّف کنند درحالی‌که در اسلام جان و مال افراد بسیار باارزش شمرده شده است و در قبال دزدی باید تاوان آن را پس بدهند که بستگی به شرایط آن دارد.

«السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُما جَزاءً بِما كَسَبا نَكالًا مِنَ اللَّهِ وَ اللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ» (مائده:۳۸).

یعنی مرد دزدی‌کننده و زن دزدی‌کننده پس ببرید دست‌های ایشان را از جهت جزاء دادن ایشان به سبب آنکه حاصل کرده‌اند بدزدی عذابی را از جانب خدای تعالی و خدای تعالی غالبست بر گناهکاران داناست بر وجه حکمت جزای اعمال ایشان.(حسینی‌جرجانی، ۱۴۰۴: ج۲، ۶۷۳).

که در تفسیر قطع دست از امام جواد﵇ آورده‌اند که مساجد یعنی محل سجده که کف دست است نباید قطع شود و فقط انگشتان دست قطع می‌شود.

ب) رباخواری

«الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبوٰاْ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِى يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَالِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُواْ إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبوٰاْ وَ أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَ حَرَّمَ الرِّبوٰاْ فَمَن جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَ أَمْرُهُ إِلىَ اللَّهِ وَ مَنْ عَادَ فَأُوْلَئكَ أَصْحَبُ النَّارِهُمْ فِيهَا خَلِدُون» (بقره:۲۷۵). ربا در مقابل انفاق و رباخوار در مقابل منفق است. از این رو این آیات با آیات انفاق تناسب تقابل و تضاد دارد: منفق، از خود و علاقه مالی خود می‌گذرد و باز و گسترده میشود و بدیگران مایه حیاتی می‌دهد و آن را چون خون در بدن اجتماع بگردش در می‌آورد و استعدادها را شکوفان و چهره‌ها را باز می‌گرداند و روابط را در پایه محبت و پیوستگی دل‌ها و همکاری استوار می‌سازد و با دادن مال و فکر و همت خود و بی‌نظر به پاداش و منت، محیط خرم و مثمر فراهم می‌کند: «كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ ...».

در مقابل، رباخوار که بی‌هیچ خدمت و عملی مایه حیاتی دیگران را می‌مکد و در خود انباشته می‌کند و بدرون خود می‌پیچد و راکد و مخبط می‌شود و استعدادها را خشک و دل‌ها را پر از کینه و خشم و روابط فطری و طبیعی را آن چنان گسیخته می‌سازد تا در یک سو طبقه سود پرست و ستمگر و خشن و در سوی دیگر طبقه ستمزده و رنجور و در بند پدید می‌آید. و همین آغاز شکاف و صف‌بندی اجتماعست که در پی آن نیروهای معنوی و مادّی یکسر مصروف ستیزه و نگهداری طبقه می‌شود و سپس انقلاب و جنگ‌های محدود و نامحدود. (طالقانی، ۱۳۶۲: ج۲، ۲۵۲).

و همچنین روایات زیادی آمده است.

علی علیه‌السلام قال لعن ر سول‌الله صلی‌الله‌علیه‌وآله الربا وآکله (وموکله ـــــ فقیه) و بائعه و م شتریه وکاتبه وشاهدیه. (البروجردی، ۱۳۶۹: ج۱۸، ۱۳۳).

حضرت علی علیه‌السلام از پیامبرگرامی صلی‌الله‌علیه‌وآله چنین نقل می‌کنند: که پنج نفر در ربا گناه می‌کنند: کسی که مهمان ربا خواری شود، رباخوار، ربا دهنده، کسی که ربا را محاسبه کند، کسی که شاهد قرارداد ربا باشد.

ج) کلاهبرداری

افرادی که نتوانند یا نخواهند از روش‌های درست کسب درآمد کنند در ورطه کلاهبرداری غرق می‌شوند که از هر روشی برای دست آوردن اهداف خود استفاده می‌کنند. کلاهبرداری هم امروزه در پی جهانی شدن به شیوه‌های نوین و مدرنی تبدیل شده است. مانند کلاهبرداری های اینترنتی، تهدیدهای حیثیتی و جانی و...

د) احتکار

در احتکار کسی که می‌خواهد سود بیشتری به دست آورد ارزاق عمومی و یا مایحتاج عمومی را جمع‌آوری کرده و نگهداری می‌کند تا در وقت نیازمندی شدید افراد آن را به قیمت هنگفتی بفروشد و سود کند درحالی‌که این کار هم در اسلام تحریم شده است.

رسول‌الله,: لا یحتکر إلا الخوانون. فقط منافق و خائن احتکار می‌کنند.

المحتکر ملعون. انبارکننده از رحمت الهی به دور است. المحتکر فی سوقنا کالملحد فی کتاب الله یقوم المحتکر مکتوب بین عینیه: یا کافر! تبوأ مقعدک من النار. بئس العبد المحتکر، إن أرخص الله تعالی الأسعار حزن، وإن أغلاها الله فرح. یحشر الحکارون وقتلة الأنفس إلی جهنم فی درجة.

الإمام علی}: المحتکر محروم نعمته. احتکار کننده از نعمت الهی محروم است.

المحتکر البخیل جامع لمن یشـــکره ، وقادم علی من لا یعذره. المحتکر آثم عاص. (الریشهری، ١٤١٦: ج١، ٦٦٦ - ٦٦٧).

احتکار یعنی خودخواهی در سود داشتن فردی اموال هرچند به ضرر دیگر افراد جامعه باشد و فقط برای شخص محتکر سود داشته باشد کافی است. درحالی‌که خود این افراد نیز در همین جوامع انسانی زندگی می‌کند و اگر مشکل اساسی برای جامعه پیش آید دامنگیر آن‌ها نیز خواهد شد. و راه فراری ندارند. پس در آتش احتکار خود خواهند سوخت.

۵) رشوه

همینطور است کسی که به درآمد زحمتکشی خود قانع و راضی نیست در پی این است که حتی از دیگران پول ناحقّ گرفته و در راه رسیدن به اهداف خود خرج نماید. درحالی‌که تردیدی نیست که رشوه گیرنده مالک آن نمی‌شود و در مالکیت مالک اصلی آن باقی است و عقدی که واقع شده باطل خواهد بود و گیرنده رشوه ضامن است و اموال را باید به صاحبش پس بدهد و اگر اموال پیش از آن از بین بروند ضامن خواهد بود. (شفیعی‌مازندرانی، ۱۳۸۷: ۱۱۳).

٦) چالش نقش‌های خانواده

در خانواده اسلامی بر اساس فطرت و شرع الهی سرپرستی خانواده بر عهده مرد خانواده است و این حالت با طبیعت انسان‌ها سازگارتر است. که آیه ۳۴ نساء «الرِّجالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّساءِ بِما فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلى بَعْضٍ وَ بِما أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوالِهِ» بر این گفتار دلالت دارد.

در جامعه‌های امروزی در پی جهانی شدن از همه نظر به‌ویژه از لحاظ اقتصادی که زنان برخی خانواده‌ها چه به اجبار همسر یا اختیار خود و یا شرایط حاد اقتصادی مجبورند که شغلی درآمد دار داشته باشند که این فرآیند موجب می‌شود که زنان جایگزین برخی مردان در امور اقتصادی منزل شوند و جایگاه سرپرستی خانواده را برعهده بگیرند. و شاید برخی مران از این قضیه سوء استفاده کرده و از همسر خود استفاده ابزاری کنند و زن هم که فکر می‌کند چون درآمد آور است جایگاه خوبی در خانواده پیدا کرده است درحالی‌که نقش اصلی او وهمسرش جابه جا شده و مرد که نمی‌تواند تربیت فرزندان را بر عهده بگیرد و این زن است که در خانواده دچار زحمت می‌شود. و اقتصاد خانه که به عهده مرد بوده است و قوامیت داشته از دست می‌دهد.

زنان همراه مردان در جهت گذراندن زندگی، از لحاظ اقتصادی و معیشتی، در گرداندن چرخ‌های آموزشی، صنعتی وخدماتی جامعه نقش دارند؛ لذا دیگر کارکرد زنان در خانواده از آشپزی، بچه‌داری، به برخورداری نقش کلیدی برای مدیریت اقتصادی خانواده تغییر یافته است. (حشمتی مولایی، ۱۳۹۱: ۳۳۰).

۷) فردگرایی اقتصادی در خانواده

فردگرایی در اقتصاد خانواده نیز از رخدادهایی است که به‌ویژه در فرآیند جهانی شدن با آن مواجه هستیم، این مسئله در عین حال که می‌تواند از نظر تقسیم کار اجتماعی مطلوب باشد؛ لکن مشارکت اعضای خانواده در امور اقتصادی در بسیاری موارد می‌تواند آسیب‌های اقتصادی و اجتماعی را کاهش دهد. (همان)

جهانی شدن افراد را به این که دنبال بهره و فایده فردی باشند سوق می‌دهد و آن‌ها را تشویق می‌کند که در پی جلب منافع مادّی بسیار زیاد برای خود باشند، امّا در اسلام علاوه بر نفع و ملکیت شخصی سود و منافع جمعی را هم در نظر دارد به‌ویژه اگر این جمع کانون خانواده اسلامی باشد.

اصل خانواده هم که در ابتدا گفتیم به معنی خاندان و دودمان یعنی محلی که افراد در آن با مهر و محبت با هم زندگی می‌کنند. حال اگر هر کدام از افراد خانواده برای خود کار کند و درآمدی و سودی نصیبش شود و کسی هم در خانواده باشد که یا درآمد اندکی دارد یا اینکه اصلاً از کارافتاده و بی درآمد است اگر با هم به مشکلات اقتصادی نپردازند چه وضع ناجور و رقت باری در خانواده‌ها به وجود می‌آید.

۸) نپرداختن وجوهات شرعی و مالیات

جهانی شدن که سودآوری را برای افراد تبلیغ می‌کند افراد که فکر می‌کنند پرداختن مالیات و وجوهات شرعی نه تنها برایشان سودی ندارد بلکه به نظر آن‌ها فکر می‌کنند که کسر سرمایه آن‌ها می‌شود. و به همین منظور از پرداخت اینگونه وجوهات سرپیچی می‌کنند.

در اسلام سه نوع مالکیت وجود دارد: خصوصی عمومی و دولتی. نظام اقتصادی اسلام، روشی را انتخاب می‌کند که با طبیعت مردم هماهنگی دارد و در حدود ارزش‌های معنوی و تفکر اسلامی به مردم آزادی می‌دهد. در واقع آزادی را در مجرایی صحیح قرار می‌دهد تا بتواند از این طریق خدمات لازم را به خود مردم ارائه دهد. (فرزانه، ۱۳۹۰: ۶۱).

درحالی‌که در اسلام برای برقراری عدالت اجتماعی تأکید فراوانی به پرداختن وجوهات دارد و آن رشدی برای سرمایه و نیز تعالی شخصیت انسان می‌داند.

«وَ اعْلَمُوا أَنَّما غَنِمْتُمْ مِنْ شَیْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَ لِلرَّسُولِ وَ لِذِی الْقُرْبی وَ الْیَتامی وَ الْمَساکِینِ وَ ابْنِ السَّبِیلِ إِنْ کُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَ ما أَنْزَلْنا عَلی عَبْدِنا یَوْمَ الْفُرْقانِ یَوْمَ الْتَقَی الْجَمْعانِ وَ اللَّهُ عَلی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیر» و بدانید آنچه را که سود می‌برید برای خدا است پنج یک آن و برای رسول و خویشاوند او و یتیمان و مسکینان و در راه ماندگان، اگر به خدا و آنچه را که در روز فرقان روزی که دو گروه یکدیگر را ملاقات کردند بر بنده‌مان نازل کردیم ایمان آورده‌اید، و خداوند بر هر چیز توانا است (انفال:۴۱).

خمس دادن مانند بریدن شاخه درخت می‌داند که هرس کردن درخت موجب رشد آن می‌شود. نه اینکه از آن کم شود. همچنین امام علی﵇ می‌فرمایند: «استنزلوا الرزق بالصدقه». (کلینی، ۱۴۲۹: ج۷، ۲۲۸).

افزایش روزی در سایه صدقه و انفاق به مستمندان، یکی از آثار دنیوی احسان است. چنین نیست که میزان رزق آدمی تنها به تلاش اقتصادی او وابسته باشد. دادن مال به مستمند، گرچه در ظاهر، موجب کاهش مال است، ولی خداوند همین را سبب وسعت رزق و برکت مال قرار می‌دهد.

نتیجه

جهانی شدن نیز مانند دیگر فرآیندها در همه ابعاد خود معایب و محاسنی دارد. در بُعد اقتصادی ویژگی‌ها و پیامدهای آن بیشتر به چشم می‌آید. در خانواده اسلامی با عقایدی که دارد شاید این پیامدها و عوارض از لحاظ نوع و چگونگی برخورد متفاوت است. چون جهانی شدن فقط به سود و زیان این دنیا توجه دارد امّا آموزه‌های دین مبین اسلام علاوه بر توجه به سود و زیان این دنیا به سود و زیان این آخرت هم توصیه می‌نماید.

اسلام با اقتصاد و ثروت مخالف نیست امّا با روش‌های ناعادلانه برای بدست آوردن ثروت از راه‌های نامشروع که به ضرر خود فرد و اجتماع است و آثار سوئی در دنیا وآخرت برای فرد در پی دارد از آن‌ها به شدت نهی شده است. اسلام اقتصاد را یکی از راه‌های قرب الهی می‌داند و در کنار نماز که یک عمل عبادی ست قرار داده و حس جمع‌آوری مال را برای انسان هدفمند کرده است.

پس اگر جهانی شدن با اسلام همسو شود چه در اقتصاد و دیگر ابعاد آن می‌تواند آثار و پیامدهای مثبتی داشته و انسان را سعادتمند نماید وگرنه اگر خانواده اسلامی در اقتصاد خود راهی را که بقیه می‌پیمایند را در پیش بگیرند در ذلالت و ضلالت خود دست پیشی زده‌اند.

منابع و مآخذ

- قرآن‌کریم، ترجمه المیزان.
- افشاری، زهرا، اقتصاد خانواده، تهران: دانشگاه الزهرا، ۱۳۸۰.
- البروجردی، حسین، جامع احادیث شیعه، ج ۱۷، ۱۸ و۱۹، قم: مهر، ۱۳۷۰.
- پورعبداله، زهرا، «اشتغال زنان و خانواده و جهانی شدن»، مجموعه‌مقالات کنگره بین‌المللی خانواده و جهانی شدن، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۱.
- حسینی‌جرجانی، سیدامیر ابوالفتوح، آیات‌الأحکام، ج۲، چاپ اوّل، تهران: نوید، ۱۴۰۴.
- حشمتی‌مولایی، حسین، «تأثیر جهانی شدن بر خانواده»، مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی خانواده و جهانی شدن، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۱.
- دهخدا، علی‌اکبر، لغت‌نامه، ج۲ و ۶، چاپ دوّم، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۷.
- الریشهری، محمد، میزان‌الحکمة، ج۱، الثانی، لا مکان: دارالحدیث، ۱۴۱۶.
- السیدالمرتضی، الأمالی، ج۱، طبع الأولی، مکتبة آیةالله‌العظمی المرعشی النجفی، لا مکان: ۱۳۲۵.
- شفیعی‌مازندرانی، محمد، اقتصاد در خانواده اخلاق معیشتی در قرآن و سنت، چاپ اوّل، قم: مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۷.
- طالقانی، سیدمحمود، پرتوی از قرآن، ج۲، چاپ چهارم، تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۶۲.
- فرجی، اعظم، رشد اقتصاد فراملی و فروپاشی خانواده، مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی خانواده و جهانی شدن، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۱.
- فرزانه، مسعود، اقتصاد خانواده، چ اوّل، تهران: جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۰.
- کاکیا، لیدا، نگرشی نو بر اقتصاد خانواده، چ اوّل، تهران: ورای دانش، ۱۳۸۸.
- کشوری، مجید، اقتصاد در خانواده، چ دوّم، مشهد: صیانت، ۱۳۹۲.
- الکلینی، محمد، الکافی، ج۵، الثالثة، طهران: دار الکتب الإسلامیة، ۱۳۶۷ .

ـــــــــــــــــــــ، ج۷، چاپ اوّل، قم: دار الحدیث، ۱۴۲۹.
ـــ گروهی از نویسندگان، جهانی شدن فرصت‌ها و چالش‌ها، وحید بزرگی، علی صباغیان، چ اوّل، تهران: ۱۳۸۴ .
ـــ اللیثی الواسطی، علی بن محمد، عیون الحکم والمواعظ؛ طبع الأولی، دارالحدیث، لامکان ولازمان.
ـــ مطهری، مرتضی، نظری به نظام اقتصادی اسلامی، چ هشتم، تهران: صدرا، ۱۳۷۸.
ـــ مکارم‌شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، اوّل، تهران: دار الکتب الإسلامیهٔ، ۱۳۷۴، ج۲.